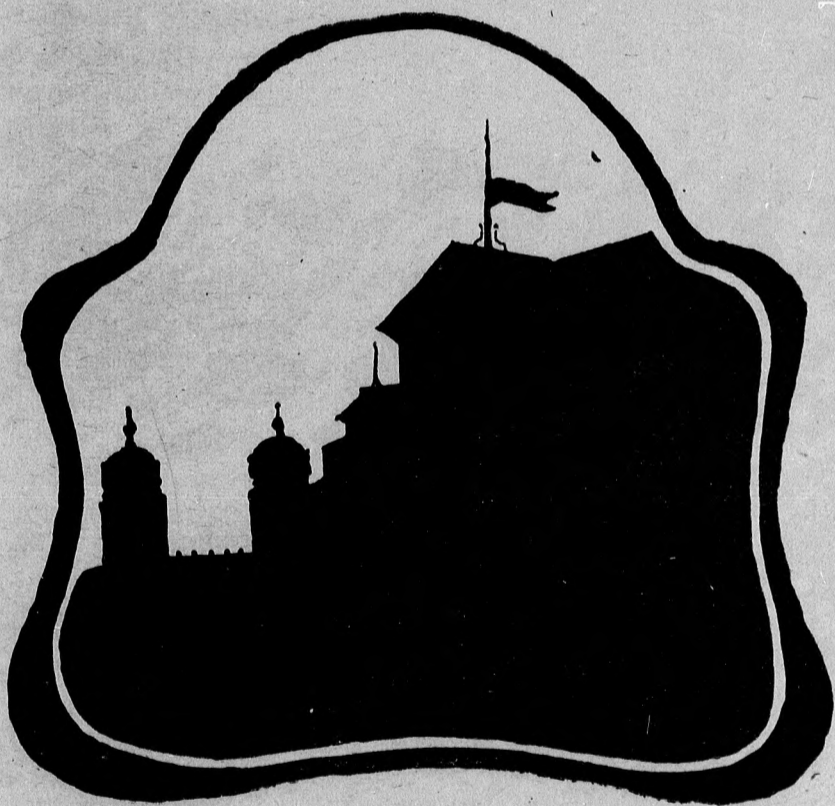

A VÁROS

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMÜVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY.

Főszerkesztő:

DR. K. TÓTH MIHÁLY

tanácsnok.

Felelős szerkesztő:

KONCZ ÁKOS

főlevéltáros, tb. tanácsnok.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona

Egyes szám ára 20 fillér.

Megjelenik minden hó 1-én

és 15-ik napján.

SZERKESZTŐSÉG:

Városház, Földszint 8. Ide kérjük a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL: Városi könyvnyomda-vállalat irodája, mely az előfizetési díjakat és hirdetések felveszi.

Kiadótulajdonos: Debreczen szab. királyi város könyvnyomda-vállalata.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-ső és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városháza, földszint 8. szám.
Ide kérjük a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodaja. Ide küldendők az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

= KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. =

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

Dr. Magoss György tiszti főügyész véleményes jelentése a városi csatornamű üzemére.

Tekintetés Tanács!

A főszámvevő ur 1913 szept. 8-án 16,988. iktatói szám alatt bemutatta a csatornamű üzemben tartásának 1914. évi költségelőirányzatát.

Jelentésében rámutat arra, hogy ez a költségelőirányzat a telektulajdonosoknak és a városnak szabályrendeletileg megállapított hozzájárulása mellett 131,520 K hiányt tüntet fel s egyszersmind indítványozza, hogy a szabályrendelet vonatkozó rendelkezésének megváltoztatása mellett ugy a telektulajdonosok által fizetendő csatornadíjak, mint a város évi hozzájárulása emeltessenek fel. A főszámvevőnek ez a javaslata kiadatott a jog- és pénzügyi bizottságnak és ez a bizottság a kérdés újabb rendezésénél elvül kívánja megállapítani azt, hogy a költségek amortizációja azokat terhelje, akik a csatorna előnyeit élvezik. Kimondja továbbá, hogy a csatornadíj kivetésének kulcsa pusztán a terület nagysága nem lehet, hanem a kulcs megállapításánál emellett más körülmények is, mint pl. a beépített telekrész nagysága, a lakók száma stb. is figyelembe vétesenek. S az iratokat azzal adta vissza a tanácsnak, hogy a csatornahasználati díjak megállapítására ezen alapelvek szem előtt tartásával készítsen részletesen indokolt előterjesztést.

A tanács aztán 19,886—1913. sz. határozatával négyőnknek, nevezetesen dr. Tóth Emil tanácsnok, Kondor Kálmán főszámvevő, Borsos József h.-főmérnöknek és nekem adott megbízást, hogy a csatornahasználati díjak felemelése, illetve újból való megállapítása tárgyában készítsünk mielőbb előterjesztéseket.

E megbízásnak eleget teendő, véleményemet és javaslatomat következőkben terjesztem elő:

Helyesnek fogadom el a jog- és pénzügyi bizottság javaslatában lefektetett azt az elvet, hogy a költségek amortizációja azokat terhelje, akik a csatorna előnyeit élvezik. Sőt én tovább megyek s azt hiszem, hogy maga a jog- és pénzügyi bizottság is

többre gondolt és megtoldom ezt azzal, hogy az üzemben tartás költségeit is ugyanazoknak kell viselni.

De az elv felállításával még nem oldottuk meg a kérdést, mert az elv felállítása után tüstént az a kérdés nyomul elő: kik azok, akik a csatornamű előnyeit élvezik? Az én véleményem szerint a városnak minden lakója, sőt mindazok is, akiknek a város határában földbirtokuk van. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy egyforma mértékben élvezzi a csatornamű előnyeit a telektulajdonos és az üzletét bérelt helyiségben folytatós bérlakásban lakó iparos, kereskedő, honoratior és külső földbirtokos. Készséggel concedálok, hogy a közcsatorna mentén fekvő s azzal összekötött telek tulajdonosa több előnyt huz ebből, mint az itt megnevezettek. De ha mai fejlettebb gazdasági életünk, különösbbe egy város gazdasági életének szövevényessége mellett nem könnyű, sőt sokszor lehetetlen is újjal rámutatni arra, hogy a lakosság egyik, vagy másik rétege mi csoda követlen, vagy épen követett előnyöket merit egy gazdasági, egy kulturális, egy egészségügyi közintézményből, annyit mindenesetre el kell ismerünk, hogy mindezek a város fejlődését mozdítják elő s hogy a város fejlődése a lakosság számában, a keresetforrások szaporodásában javára szolgál a lakosság minden rétegének. Emeli a város határában fekvő külső földeknek a jövedelmezőségét, tehát értékét is.

El van ez ismerve magára a csatornázási műre nézve szabályrendeletünkben is azáltal, hogy a város évi hozzájárulása a csatornázási költség amortizációja és üzemi költségéhez valamivel nagyobb összegben állapított meg, mint amennyi az érdekelt telektulajdonosokra kivettetik.

Még inkább Szeged város csatornázási szabályrendeletében, amelynek 21. szakasza szerint: „az utcai közcsatornák építési, valamint ezeknek és a régieknek fenntartási és tisztítási költségeit közteherként a város viseli“. Ebből a szabályrendeletből e helyen még csak azt emelem ki, hogy a telek-

tulajdonosok ott nem fizetnek évi járulékot, hanem egyszersmindenkorra járulnak hozzá a csatorna építési költséghez nagyon minimális összeggel és magáncsatornájuk után egyszersmindenkorra fizetnek 6 K betorkolási díjat.

Vagy Temesváron, ahol a szabályzat 21. és 22. szakasza szerint a csatornamű létesítési költsége mind annak az állami egyenes adónak 20%-ával törlesztetik, ami a város területén elő van írva, vagy az adómentes épületeknél megállapított bérérték után előírható lenne. Pozsonyban pedig csatorna-építési járulék címén a telektulajdonos egyszersmindenkorra fizeti a nyert bérjövedelemnek 15, illetve az olyan telkek, amelyeknek magáncsatornája már valamely régebbi közcsatornába be volt kötve, 7,5%-át.

Az építési költség és az üzemben tartási költséget községi pótdoból fedezi a város.

Szóval ennek a három vidéki nagy városnak csatornázási szabályzatában szintén kifejezésre jut annak elismerése, hogy a belterület általános csatornázása a város összlakosságának és birtokosainak érdekeit szolgálja. Ennek megállapítása után azt a kérdést kell eldöntenünk, hogy milyen arányban viselje az összlakosság s milyen arányban a telektulajdonosok a csatornamű előállítási és üzemben tartási költségeit?

Az e kérdésre adandó felelet megalkotásánál ismét hiányzik egy olyan pozitív alap, amely lehetővé tenné az arálynak százalékos számszerű megállapítását. Én a tételt úgy állítottam fel itt is, hogy a város általános csatornázása a város összlakosságának érdekeit szolgálja s így a csatornamű közköltségen építendő ki és tartandó üzemben. Minthogy azonban a csatorna mentén fekvő beltelkek tulajdonosai mégis több előnyt, hasznát látják annak, mint az adózó lakosságnak többi része, az igazság és méltányosság követelményének látom, hogy ezek a létesítési s üzemben tartási költségekhez külön is hozzájáruljanak.

Hogy mi legyen a telektulajdonosoknak ez a külön hozzájárulása, annak megállapításánál nem szabad szem elől téveszteni azt a körülményt, hogy ahoz az összeghez, amit a város ad a csatornamű létesítési és üzemben tartási költségeire, több mint 50%-kal szintén a házastelkek és pedig azon házastelkek tulajdonosai járulnak hozzá községi pótdójukkal, amely telkek a közcsatorna mentén fekszenek.

A folyó 1914. évi költségvetést betérjesztő főszámvevői jelentés szerint nevezetesen a községi pótdó kivetésének alapjául szolgáló állami adók összege kiteszen 1,950,000 koronát, azoknak a telkeknek házbéradója pedig, amelyek a kiépített közcsatorna mentén fekszenek, amelyek tehát szabályrendeletünk szerint abba bekapcsolódnak, a házadónyilvántartó hivatal által készített és idecsatolt kimutatás szerint 1.008,688 K 47 fillérre rug. Mihez képest a községi pótdónak, tehát az ennek terhére

épített és üzemben tartott csatornamű költségeinek is cica 51%-át ezeknek a telkeknek a tulajdonosai fizetik meg. Ha még ezekre a telektulajdonosokra rójuk a költségeknek további 20%-át úgy, hogy ezek viseljék az egésznek 70%-át, a város többi lakosai, illetve adózó polgárai pedig az egésznek csak 30%-át, már úgy érzem, hogy túl is léptük azt a határt, amelyet úgy az osztóigazság, mint a város fejlődésének magasabb érdekei elibünk állítanak. Nem szabad nevezetesen szemünk elől téveszteni, hogy a beltelkek tulságos megterhelésével nemcsak az építési kedvet vesszük el, de lehetetlenné tesszük a város kiépülését is. Nekem ebben az irányban az általános házbéradó behozatala óta már ugyanis aggodalmaim vannak. S fájdalom, úgy vagyok meggyőződve, hogy ezek az aggodalmaim nem alaptalanok a bérek csökkenő s a közterhek emelkedő irányzata mellett.

Amig ugyanis a lakbérek az utóbbi 3—4 év alatt 15—20 százalékot estek, addig volt a házbér- és házosztályadó együtt 1909-ben 437,774 K 80 f, az általános házbéradó életbelépte után (11%-kal) 1910-ben 643,318 K 44 f, 1911-ben 676,328 K 2 f, 1912-ben 794,466 K 21 f, a 14%-os adókulcs életbelépte után pedig 1913-ban 1.129,974 K 53 f, végül az 1914-iki évre ki van vetve 1.154,533 K 9 fillér. Tehát 5 év alatt majdnem megháromszorozódott a házadó, jóllehet a bérjövedelem csökkent. Lássuk csak úgy nagyjából: miféle és milyen összegű terhet kell viselni egy olyan ház tulajdonosának ma minálunk, amely házastelkek pl. 4000 korona évi nyersbérjövédelmet ad?

Fizet:

a) házbéradóban (14%)	560 K — f.
b) I. oszt. kereseti adóban (2 cseléd).	8 „ — „
c) II. oszt. ker. adóban (férj, feleség és 2 gyermeket véve fel)	20 „ — „
d) ált. jövedelmi pótdóban (30%)	168 „ — „
e) országos betegápolási pótdóban	17 „ 64 „
f) utadóban	56 „ — „
g) községi pótdóban (56,5% ált. pótdó, 3,5% alamizsna-, 2% tüzi-váltság, 2% ipariskolai adó, együtt 64%)	376 „ 32 „
	<hr/>
	1205 K 96 f.

Fizet tehát csak adókban 1205 korona 96 fillért, majdnem $\frac{1}{3}$ részét nyers házbérjövédelmének. Ezen túl vannak még a csatorna-díj, víz-díj, szemét kifuvározás, kéményseprés stb. s a fenntartási költségek, amelyek együtt véve ismét kitesznek 300 koronát évenként.

Egy 4000 koronát jövedelmező házra tehát a tulajdonosnak van évenként legalább is 1500 korona kiadása.

Ilyen körülmények közt én már inkább azon töröm a fejem: mi módon, milyen eszközökkel lehetne a háztulajdonosok helyzetén könnyíteni s az építke-

zési kedvet ébren tartani, sőt fejleszteni, mert a jelenlegi jövedelmezőségi viszonyok és terhek mellett is félek attól, hogy legalább is a bérlakások építkezése megáll és városunk kiépülését, kifejlődését visszaveti. Ahol csak módunkban áll, rajta kell lennünk, hogy adóügyi politikánknak azt a tagadhatlan baklövését, amely a legmagasabb adótétellel a ház jövedelmét minden olyan esetben, amikor a tulajdonos családjával maga lakja, nem is tényleges, hanem csak képviselt jövedelmét rója meg, káros hatásában reparáljuk.

Figyelemmel tehát városfejlesztési magasabb szempontokra s arra a körülményre, amire fentebb rámutattam, hogy t. i. a községi pótdónak, tehát az ebből fedezett csatornaépítési és üzemben tartási költségeknek 51%-át ugyanis a közcsatorna mentén fekvő telkek viselik, már inkább soknak, mint kevesnek tartom, ha a csatornamenti telkekre ezeknek a költségeknek további 20%-át külön kivetjük. Így ezek több, mint 70%-át fogják viselni a csatornamű előállítási és üzemben tartási költségeinek. Olyan mérvű terhet, amelyet sem Szegeden, sem Pozsonyban nem viselnek.

Nézzük közelebbről egyenként: mit viselnek ezekben a városokban a telektulajdonosok az ugyanilyen természetű költségekből?

Pozsonyban a telektulajdonosok csak a csatornaépítési, nem pedig az üzemben tartási költségekhez is járulnak hozzá csatornaépítési járulék címén. Ezt a szabályzat 4. szakasza szerint: „egy és ugyanazon ingatlan után egyszersmindenkorra kell fizetni”.

Fizettetik pedig ezen a címen olyan telek után, amelynek magáncsatornája valamely közcsatornába addig be nem torkolt, a nyers bérjövédelmnek 15%-a, ha pedig a telek magáncsatornája valamely közcsatornába már be volt vezetve, ennek a nyers bérjövédelmnek 7.5%-a. (5. ?.)

Egy olyan telek után tehát, amelynek évi nyers bérjövédelme 2000 korona, fizetendő egyszersmindenkorra 300, illetve 150 korona.

Az építési költségnek e mellett fedezetlenül maradt része s az üzemben tartási költségek a csatornaépítési pótlékból fedeztetnek, mely csatornaépítési pótlék az állami adók után községi pótdónaként vetetik ki az összes lakosokra. (8. ?.) Hogy a szabályrendelet ezen intézkedései mellett a pozsonyi beltelkek tulajdonosai kedvezőbb helyzetben vannak, mint a mieink a mai csatornadíjak felemelése előtt is, azt nem kell bizonyítgatni.

Szeged a csatornaépítési járulék megállapítása szempontjából három körzetre van beosztva s a háztulajdonosok ahoz képest, hogy telkük melyik körzetben fekszik és hogy azon két emeletes, egy emeletes vagy földszinti ház áll-e, fizetik az utcabeli közcsatorna építési költségének 25.5%-át egyszersmindenkorra. Átlagban hozzávetőleg megtérítik tehát az építési költség 12.5%-át. Kiemelem itt még, hogy

a közterekre s utcakeresztezesekre eső csatorna építés költségét kizárólag a város viseli.

Üzembentartási költségre pedig fizet minden telektulajdonos szintén egyszersmindenkorra 6 koronát betorkolási díj címén.

A házi csatlakozó csatorna ugy Pozsonyban és Szegeden, mint nálunk, a telektulajdonos költségén épül.

Nálunk belekerült az utcai közcsatorna, a házi csatlakozó csatornákon kívül, azonban a közterekre s az utcai keresztezesekre eső részeket is beleértve, a felülvizsgálat által approbált vég számla szerint 2.587,557 korona 46 fillérbe, kikerekítve 2 millió 600 ezer koronába. Ennek 12.5 százaléka kiteszen 325,000 koronát. Ennyi az az összeg, amit a telkenkénti 6 korona betorkolási díjon felül a szegedi kulcs szerint a telektulajdonosoknak meg kellene téríteni.

A csatornaépítési költség az Osztrák-Magyar bank által adott 17 millió kölcsönből volt fedezendő, amelynek kamata és amortisatioja 4.66%. Minthogy azonban ebből a kölcsönből erre csak 2.275,000 korona jutott, tehát nem az egész 2.600,000 korona ebből az olcsó kölcsönből fedeztetett és a 2.275,000 koronán túli 300,000 koronányi összeg minden valószínűség szerint egy magasabb kamatu kölcsönből lett fedezve: 5% kamat és tőketörlesztéssel veszem fel a szegedi kulcs szerint a háztulajdonosok által megtérítendő összeget. S így a háztulajdonosok által külön megtérítendőnek mutatkozó 325 ezer korona után fizetni kellene a telektulajdonosoknak évenként 16,250 koronát; fizetnek pedig ma a költségelőirányzat szerint 36 ezret.

Mindezt csak annak illusztrálására hoztam fel, hogy a közcsatorna építési s üzemben tartási költségeihez hozzájárulás tekintetében a szegedi háztulajdonosok jóval előnyösebb helyzetben vannak, mint a debreczeniek. Lehettek, bizonyára voltak is ott ennek a kedvező elbánásnak speciális helyi okai. De Pozsonyban nem forogtak fent olyan különleges helyi okok, amelyek a háztulajdonosok védelmét tanácsolták volna s a háztulajdonosok külön hozzájárulása a csatornaépítési és üzemben tartási költségeihez mégis nem sokkal haladja meg a szegedit és kisebb annál, amivel a debreczeni ház- és telektulajdonosok a ma érvényes kulcs szerint is ezekhez hozzá járulni tartoznak.

Szóval ez a két nagy vidéki városból vett példa is igazolja annak az álláspontnak helyességét, hogy a csatornamű építési s üzemben tartási költségeihez való külön hozzájárulását a telektulajdonosoknak semmi esetre sem szabad magasabb összegben megállapítani, mint az építési költség kamata és amortisatioja s az üzemben tartási költségeknek 20%-ában. Most lássuk: mennyit tesznek ki ezek évenként együtt véve? A főszámvevő ur által beterjesztett folyó évi költségelőirányzatban a csatornaépítési költség 3.686,184 koronára van téve. Ezt az összeget a főszámvevő ur a felülvizsgálat megejtése s a vállal-

kozó végjárandóságának megállapítása előtt vette fel. Azóta megtörtént a felülvizsgálat és a tanács 17,966., 20,389., 20,662—1913. sz. határozatával ennek eredményéhez képest a vállalkozó cég járandóságának összegét 3.331,070 korona 83 fillérben állapította meg. Ebből azonban 743,513 korona 37 fillér a házi csatlakozó csatornákra esik, amit a háztulajdonosok fizetnek meg. 2.587,557 korona 46 fillér tehát az az összeg, aminek kamatáról és amortisatiójáról a költségvetésben gondoskodnunk kell. Vegyünk kereken 2.600,000 koronát.

A 4.66%-os 17 milliós kölcsönből lett fedezve ebből az összegből 2.275,000 korona, aminek az évi kamata és amortisatiója kiteszen. . . . . 106,015.— K
Az ezen 2.275,000 koronán felüli 325,000 koronának 5%-os évi kamata és amortisatiója ismét . . . . . 16,250.— K
Évi üzemben tartási költség az előirányzat szerint . . . . . 15,400.— K

Ez a három tétel együtt 137,665.— K

s ez az az összeg, amelynek fedezetéről a csatornamű költségvetésében gondoskodnunk kell.

Fentebb már kimutattam, hogy a községi pótadónak circa 51 százaléka a közcsatorna mentén fekvő telkekre esik. Tehát már községi pótadóban az érdekelt telektulajdonosok fizetnek meg ebből a 137,665 koronából 70,199 koronát. Ha még külön kivetjük rájuk a fentebb proponált 20%-ot, vagyis 27,533 koronát, úgy az érdekelt háztulajdonosok fognak viselni 97,732 koronát, a város pedig a közterek, utcák és saját telkei után fizetne 39,933 koronát.

A főszámvevő ur által beterjesztett költségelőirányzat az évi kiadást 213,142 koronában tünteti fel, én pedig az itteni számításomban 137,665 koronában állapítom meg. A 75,477 korona különbség a következőkben leli magyarázatát:

A főszámvevő ur a csatorna építési költségét — mint már fentebb érintettem, — a költségelőirányzatban 3.686,184 koronára teszi, holott azt a felülvizsgálat 3.331,070 koronában állapította meg. Azután nem üti le a házi csatlakozó csatornáknak 743,513 korona előállítási költségét, amit a háztulajdonosok, amennyiben még eddig meg nem fizettek, a házipénztárnak 6% kamattal megtérítenek. Evidens, hogy ezt az összeget a bekerülési költségből le kell ütni, mert ha ennek a kamatát és amortisatióját is felvesszük a csatornamű évi költségvetésébe, úgy bizonyos, hogy ezt a háztulajdonosok kétszer fizetik meg. Akkor legalább is, amikor annak megállapításáról van szó, hogy a háztulajdonosok mivel járuljanak a csatornamű előállítási költségeihez, a házi bekötési csatornáknak általuk külön megfizetett vagy, 6% késedelmi kamattal megfizetendő 743,513 korona építési költségét a számításból ki kell hagynunk. Hiszen amikor úgy rendelkezünk, hogy a háztulajdonosok által a bekötési csatornákért befizetendő összeg ne fordítottassék

az építési összeg törlesztésére, hanem abból egy csatornázás fejlesztési alap létesítsék, és így közvetve kimondtuk azt, hogy a házi csatlakozó csatornák építési költsége községi pótadóból törlesztessék, akkor egyszersmind ennek a 743,513 korona összegnek 51%-át ismét az ő nyakukba varrtuk, mert — mint arra fentebb többször rámutattam, — a községi pótadónak 51%-a ezekre a telkekre esik.

A kettőnk számítása közötti különbségnek másik oka tehát az, hogy én ennek a 743 ezer koronának a kamatát és amortisatióját az évi szükséglet összeállításánál figyelmen kívül hagytam.

A különbség harmadik oka az, hogy én a 17 milliós kölcsönből fedezetet nem nyert építési költségösszeget 5% kamat és amortisatióval vettem számításba, a főszámvevő ur pedig 6.5%-kal. Igaz, hogy most a függő kölcsön után ennyit fizetünk, de az én itt lefektetett számításom nem egy évre szól, hanem a hozzájárulásnak szabályrendeletileg, tehát hosszabb időre szóló megállapítását célozza. S azt tartottam szem előtt, hogy a pénzpiac általában a gazdasági viszonyok várható javulása mellett a függő kölcsönnél minden esetre jóval kedvezőbb feltételű állandó kölcsönt fogunk beszerezni.

Egyébiránt megjegyzem, hogy ennek a csak átmeneti jellegű differenciális többletnek is meg van a fedezete a mai kulcs szerint kivethető csatornázási járulékból, mert az általam felállított 20%-os hozzájárulás 27,530 koronát, a mai kulcs szerint a háztulajdonosokra kivetett csatornázási járulék pedig a főszámvevő ur költségelőirányzata szerint 36,000 koronát, tehát 8467 koronával többet teszen ki, amiből a számításunk alapjánál jelentkező 1.5% kamat különbség majdnem kétszeresen fedezetet talál. A fentiekből az következik, hogy a csatornadíj kivetési kulcsának leszállítását javasoljam, mert hiszen a telektulajdonosok 20%-os külön hozzájárulása 27,530 koronát teszen ki, a költségelőirányzatban pedig a telektulajdonosok csatornázási díja 36,000 koronával van felvéve. Hogy ezt még sem teszem, annak az az oka, hogy a költségelőirányzatban felvett 15,400 korona üzemben tartási költséget nem tartom reálisnak. Tudom, hogy ez a szabályrendelet alapján van részben beállítva, de ott is hiba van és meg vagyok győződve, hogy az üzemben tartási költség ebből nem telik ki.

Különben is elhibázott dolognak tartom azt, hogy a szabályrendeletben a város évi hozzájárulása van fix összegben megállapítva az építési költség kamata, amortizációja és üzemi költségeihez. Ez semmi esetre sem helyes. Mondjuk: a közel jövőben létesíteni fogjuk a csatornaművel kapcsolatos kertészeti telepet. Ez az üzemben tartás költségeit minden esetre emelni fogja. A kertészeti telep jövedelméből a telek tulajdonosok külön nem részesülnek. Hogy mégis viseljék a több költséget, az nem lenne igazságos és méltányos. De különben is az üzembentartás általános városi feladat köztisztasági, köz-

egészségügyi szempontból. Én tehát a város évi hozzájárulását nyitva hagynám. Annyival járul hozzá az évi költséghez, amennyi épen szükséges. Ellenben fixíroznom a telektulajdonosok hozzájárulását. Ami lehető is.

A csatornamű előállítási költségének kamata a fenti számítás szerint kiteszen évi 122,265 koronát, az évi üzemben tartási költség a főszámvevő ur költségelőirányzata szerint 15,400 koronát. Erről már előbb mondtam, hogy kevésnek tartom. Felvenném tehát az évi üzemköltséget 30,000 koronában, amely összeg azt minden körülmények közt bőven fedezi. Így a kamat, amortizáció és üzemköltség lenne évenként 152,265 korona.

Hogy ha ennek 20%-át állapítanánk meg a telektulajdonosok külön hozzájárulásaként, fizetni kellene a telektulajdonosoknak évenként 30,453 koronát, ami 5500 koronával kevesebb a mai előirányzatnál, illetve kivetésnél.

A 36,000 koronát azonban nem szállítanám le, mert habár közadók módjára hajtatik is be ez a járulék is magát az ingatlant bekebelezés nélkül is terheli, még sem lehet azt biztosra venni, hogy minden évben pontosan befolyik. Lenni kell tehát egy többletnek, amely lehetővé teszi azt, hogy a csatornamű évi költségvetésében hiány akkor se álljon elő, ha a bevételi előirányzat a költségvetési évben pontosan be nem folyik. A telektulajdonosok külön hozzájárulásának 36,000 koronában megállapítása mellett ez a cél elérhető lesz.

Ha később új városrészek csatornáztnak, azoknak a munkáknak feltételeit a törvényhatóság esetéről-esetre megállapíthatja s kell is, hogy megállapítsa. Mert a város belterületének arról a több, mint 600 kat. holdat tevő részéről, amely most közcsatornával el van látva, fentebb kimutattam, hogy a községi pótdadóban több, mint 50%-át fizeti meg a csatornázási s üzembentartási költségeknek. Az egyenlő elbánás elvénél fogva figyelembe kell venni a telektulajdonosok külön hozzájárulásának megállapításánál azt, hogy a csatornázandó városrész, mondjuk a Homokkert, már községi pótdadóban milyen részét fizeti meg a költségeknek s ehez képest kell megállapítani az ottani telektulajdonosok külön hozzájárulását. Csak így fogunk egyenlő mértékkel mární.

Ha már megállapítottuk a telektulajdonosok évi hozzájárulásának összegét, azután azt kell tisztába hoznunk, hogy miként lesz ez az összeg a telkekre legigazságosabban szétosztható, kivethető? Arról tegyünk le, hogy olyan kivetési kulcsot találjunk, amely minden esetben megfelel az osztóigazság követelményének. A mai alap, amely szerint a csatornadíj a telek □ öle után vettetik ki, sok esetben szembeötlő igazságtalanságra vezet. Emellett csatornadíjban évenként többet fizethet egy csak nyári lakásul szolgáló, alig 800—1000 korona évi bérértéket képviselő kerti telek, mint egy 10—20 ezer korona évi bérértéket képviselő házastelek.

Fel lehetne venni kulcsul a telken levő lakrészek, vagy a lakók számát.

Ez az alap azonban nagyon ingadozó, változó lenne s emellett évenkénti kipuhatolása, megállapítása sok munkát, idővesztést, költséget emésztene fel.

Legmegfelelőbbnek találom azért, ha kivetési alapul a házbéradó kivetés alapjául évenként megállapított nyers bérjövédelmet, illetve be nem épített teleknél a kat. tiszta jövédelmet fogadjuk el. Nem állítom, hogy ez ideálisan igazságos kivetési kulcs lesz, de az bizonyos, hogy ennek alkalmazása mellett nem jönnek elő olyan szembeötlő igazságtalanságok, mintha a kivetés a mai alapon történik. Ha azonban a házbéradó alapját képező nyers bérjövédelmet fogadjuk el adókulcsul, az esetben mégis külön kell gondoskodnunk a házbéróról szóló törvény 27. szakaszában felsorolt állandóan adómentes épületek bérértékének megállapításáról, mert a csatornadíjat ezek után az épületek után is fizetni kell, habár a szabályrendeletünk 9. szakasza szerinti kedvezményel.

Ezen épületek bérértékét egy szakértő bizottság javaslata alapján első fokozatban a tanács állapítsa meg, melynek határozata ellen a közigazgatási bizottsághoz felebbezésnek volna helye, innen pedig a közigazgatási bírósághoz panasszal lehetne élni.

Ha az első alkalommal ezeknek az épületeknek bérértéke megállapított, a dolog természete szerint azután ilyen munkálatra hosszabb időn át nem lenne szükség. Leginkább csak olyan esetben, amikor törvény szerint állandóan adómentes új épület keletkezik. Az itt kifejtettek alapján javaslatom következő:

1. töröljük a szabályrendeletnek 12. szakaszát, amelyben az van kimondva, hogy a város csatornadíj címén évenként 44 ezer koronát fizet a csatornaépítési alapnak a csatornák kezelése és tisztításáért,

2. ehelyett mondjuk ki, hogy amint a város feladatát képezte a csatornamű előállítása, úgy városi feladatot képez annak fenn- és üzembentartása,

3. a most kiépített közcsatorna mentén fekvő telkek tulajdonosai a házi csatlakozó-csatornák előállítási költségén felül a csatornaépítési és üzembentartási költségeihez évenként 36,000 koronával járulnak külön hozzá,

4. ez a külön hozzájárulási összeg a telkek nyers bérjövédelmé, az állandóan adómentes épületek évi bérértéke s a beépítetlen telkek kataszteri tiszta jövédelmé alapján vettetik ki,

5. új városrészek csatornázása esetén a törvényhatósági bizottság esetéről-esetre fogja megállapítani az érdekelt telektulajdonosok hozzájárulásának mértékét.

Ha ezen javaslataim elvileg helyeseknek találtnak, a szabályrendelet megfelelőleg módosítandó illetőleg pótlendő lesz.

Az iratokat csatoltan visszaterjesztem.

Tisztelettel :

dr. Magoss György,
t. főügyész.

Az aszály elleni talajmivelés feltételei az Alföldön.

Irta : Dr. Hegedüs István, tb. tanácsnok.

(Folytatás.)

Ha egyes államok termésátlagát és műtrágyafogyasztását egymás mellé állítva vizsgáljuk, láthatjuk, hogy a műtrágyafogyasztás és a termésátlag nagysága egymással egyenes arányban állnak. Magyarországnál csak Oroszország fogyaszt kevesebb műtrágyát, de Magyarországnál csak Oroszországnak kisebb a termésátlaga, míg a nyugati államok a mienknél rosszabb talajviszonyok mellett is, mind többet termelnek, mint mi. Franciaország 9-szer, Nagy-Britannia 10-szer, Olaszország 11-szer, Németország 13-szor, Dánia 25-ször és Belgium 27-szer annyi műtrágyát fogyaszt relative, mint Magyarország. Belgium fogyaszt legtöbb műtrágyát, de ő is termeli a bevetett terület nagysága arányában a legtöbb búzát Európában. Az előadottakból megállapítható az a törvényszerűség, hogy egyéb feltételek mellett a termés annál nagyobb, mennél gazdagabb a talaj tápláló anyagokban. A tápláló anyagok között a talajnak első sorban a foszforsavat, nitrogént és káliumot kell tartalmaznia, mert ha ezek közül bármelyik a szükségesnél kevesebb mennyiségben van meg, a termésmennyiség a három tápanyag átlagával lesz egyenes arányban. Ez az eset az istállótrágyázásra is áll, mert az istállótrágyában van kálium és nitrogén bőven, de kevés benne a foszforsav. Belgium fejlett állattenyésztése sok istálló trágyát termel, s hogy az istállótrágya mellett mégis a legtöbb foszfortartalmu műtrágyát fogyasztja, ennek helyességét termésátlaga bizonyítja. Ha figyelembe vesszük az Alföld egyoldalú szemtermelésre koncentrált üzemszerét, valamint azt, hogy a külföldre szállított állatok csontjában 60%, egy búzaszemben 0.79%, árpaszemben 0.78% foszforsav van, hogy a felüzelt búzaszalma 0.22%-a szintén foszforsav, hogy 15 q. külföldre eladott búzában 11.85 kgrm., 15 q. árpában 11.70 kgrm., s a felétegetett 40 q. hereszénában 22.40 kgrm., vagyis 1 kat. hold 5 évi termésében 80—86 kgrm. foszforsav hagyja el az ország határát, illetve a termőföldet örökre, mely foszformennyiség 500 kgrm. 18%-os szuperfoszfátnak felel meg, bizony nem csuda, hogy termésátlagunk a kedvező talajviszonyok mellett is Oroszországét kivéve Európában utolsó helyen áll, melynek egyik főoka az Alföld talajának foszforsavban való szegénysége, eltekintve a felületes talajmiveléstől, s szárazföldi éghajlatunk átmenet nélküli hőmérsékletétől és rendszertelen csapadékeloszlásától.

Az alföldi gazda ha tudja is, hogy a termés mennyisége és minősége jórésztben a talaj termő-

erejétől függ, de arra nem gondol, hogy földjéről az évtizedeken át eladott búzában, állatai csontjában elszállított foszforsav mennyiségét az általa földjére kihordott trágyával pótolta-e? — arra sem gondol, hogy földje termőereje, melyet a növényzet szervezetének felépítéséhez a talajból felszívott, magában a talajban végbemenő természetes vegyi folyamat folytán, az elvont növény tápláló alkatrészek mennyiségével szemben oly minimális mennyiségben képződik, hogy e növény tápláló anyag, mely öt éven át képződik a talajban, alig elég egy gyenge termés neveléséhez. Erre gazdáink 95%-a nem gondol, de róla nem is tud, és tudni nem is igyekezik.

Magyarországon fogalom az ezer holdas borkabátos, mely fogalom a gazdagságot jelképezi. A közfelfogás számszerint méri a gazdagságot, a holdak számát, akár a pénzt és figyelmen kívül hagyja a minőséget, megfelelnek arról, hogy a föld területi nagysága nem kitevője a gazdasági vagyon forgalmi értékének. Pedig a valóságban a forgalmi érték emelkedhetik a földjáradék folytán, és a földjavítás által anélkül, hogy a területi nagyság változást szenvedne. Ha egy hold elsőrendű föld, mely ugyanazon feltételek mellett egyforma terméshozamot nyújt két hold földdel, az előbbi forgalmi értéke nagyobb, mert termelési költsége kisebb lévén, egyforma hozam mellett is többet jövedelmez. Ha tehát a föld östermőereje fogy, a föld veszít értékéből, ha növekszik, úgy vele együtt nő az értéke, s ezzel együtt a föld östermőerejében fekvő nemzeti tőkevagyon. A német gazda földje ugyanakkora magyar földnél annyival ér többet, mint amennyivel azon többet termel.

A föld termőerejével, másszóval a nemzeti tőkevagyon jelentős részével gazdáink rövidlátó hazárdjátékot folytatnak, mely a pazarlás tényálladékanak ismérveit hordja magán. Az utolsó évtizedek tagosítása, rétek, legelők feltörése produktivabbá tette a föld termőerejében nyugvó nemzeti tőkét, de a hozamtöbblet értékének nagyrészt a tőkétől vette el. A tőkeérték kamatként elfecsérelése ellenkezik a produktivitás törvényével, mely a kamatok lehető nagyrészének tőkésítését parancsolja. Gazdáink legnagyobb része idegenkedik a műtrágyától, de még az istállótrágyát is szakavatottság nélkül felületes gondatlansággal kezeli, a föld jövőjével nem törődik. A fátlan Alföld sikságain még mindig tőzegtrágyával vagy szalmával tüzel nem csak a pásztornép, de a tanyasi cselédség is, pedig a faültetésre mily sok apró-cseprő terület kínálkozik.

A faültetés előnyeivel és fontosságával már foglalkoztam az éghajlat hőmérsékletének és csapadékeloszlásának az állattenyésztés és növénytermelésre gyakorolt hatásainak méltatásánál.

Iparunk még ma is gyermekcipőkben jár s így

közgazdaságunk fejlődésének egyetlen alapja az, ami eddig meg volt, az Alföld humuszban szegényedő talaja. Amde a legdusabb talaj sem ontja kincseit végnélkül s a talaj bőkezősége idővel fukarsággá válik, mert a föld termő ereje vissza-pótlás nélkül nem türi az örökös kiszivattyuzást. A husszinü acélos magyar buza bejárta a nyugat piacait, hirnévre tett szert, mert lisztartalma nagyobb és jobb minőségű volt az ottaniaknál. A magyar buza versenyképességét kiválóságának köszönhette, mely kiválóbb minőség termelése egyéb feltételek mellett kiváló talajt is igényel. Ha tehát jobbat és többet akarunk termelni, gondoskodnunk kell, hogy a talaj mindazon chemiai vegyületeket, mely a növényzet táplálásához szükséges, fokozott mértékben tartalmazza, mert csakis így lesz képes megtartani a magyar buza hirnevét és közkedveltségét.

Az Alföld a történetelőtti korszakban víz alatt volt, míg Győrnél és a Vaskapunál a bércek áttörttek, a víz lefolyt s a talaj a víz tükre fölé emelkedett. Az osztrák felföld s az Alpok közelsége erőt kölcsönzött a felső tóba ömlő viznek, mely vaskosabb köveket is magával sodort a tó medencéjébe. E felső tó medencéje lett a felső magyar síkság. A nagyobb alsó tó medencéjébe ömlő víz lassu mozgása nehezebb köveket magával nem sodort, de áradmánya finomabb törmelék képleteket nagy mennyiségben hozott magával, mely az alsó tó medencéjében ülepedett le. Ez az oka, hogy a felső síkság talaja durvább kőzetekkel keveredett, mely hasonlít az északi német nagy róna tulajához, hol kisebb-nagyobb gránit darabok (erratische Blöcke) található, nyilván Skandináviából és Finnlandból sodortattak oda. Ily talaj termékenysége nedves éghajlatot, vagy pedig a talaj felszínéhez közel áramló talajvizet kíván, mert a kavicsos agyag nélküli minden hajcsövességet, mely a talajvizet a föld mélyebb rétegeiből a talaj felszínéhez felszivná. Az alsó medencének csak párkányain található kő, mely befelé durva kavics párkányon át futóhomokba megy át. Az özvizi képlet anyaga tulnyomóan homok, mely az Alföld mélyebb részein halmozódott fel. Az áradmány és torlaszföld igen vastag réteget képvisel. Debreczen 60 méternél is vastagabb torlaszföldi telepen nyugszik. E réteg a Duna között az 500 méter vastagságot is eléri. Ez okok folytán az Alföld talaja 600—700 □ mértföldnyi területen homokos. A homoktalaj keveredése fokozza annak termékenységét. Ilyen a Nyírvidék. A Tiszától keletre a homokréteget agyag borítja, másutt fekete föld, mint a bánágban. Hovatovább az Alföld talajának termékenysége nem a földtani alakulattól függ, hanem a gazdálkodás rendszerétől. A termékeny feltalaj felső rétege ha kimerül, mélyebb talajon elegendő mélyen szán-

tani, hogy az alsó táperőben gazdagabb réteg felfordításával a felső réteg szegénysége pótolassék, de evvel a bekövetkezendő baj orvosolva s a veszély elhárítva nincsen. A gazda, ki így cselekszik, követi a társadalom naiv szokásait, mely a munkátlanságot és a szegénységet ingyen kenyérral, ingyen tejjel orvosolja. Az ingyen kenyér az éhező éhségét csillapítja, de mert az holnap újra megéhezik, a szegénységen, míg okát munkaalkalom adásával el nem hárítja, mitsem változtat.

A talaj alsó rétegének felfordítása a föld termő erejét a kimerüléstől ép úgy nem menti meg, mint az ingyen kenyér a dolgozni akaró, de munkát nem kapó embert nem menti meg a szegénységtől. A debreczeni és kecskeméti puszták s a bánág magasabban kiemelkedő térségeit a legrégibb időtől kezdve, gazdaságilag műveltették. A török világ idején szomorú pusztulás uralkodott az Alföldön, a debreczeni és kecskemétvidéki puszták gazdasági mivélése szűkebb térre szorult, míg a bánág lakosai kiterjedtebb gazdálkodást űztek. A kedvező földtani alakulat folytán a bánág dus termékenységgel megaldott vidékeinek termékenysége máholnap a múlté lesz, mert zsirját gazdái régóta szedik, míg a tiszai gazda földjét hevertette, rétyét, legelőjét csak nemrég szántotta fel. A tiszavidéki sulyos, acélos buza kiválóságát, s a bánági buza könnyebb, puhább, fakóbb színét az östermőerő csökkenése magyarázza meg. A földtani alakulattánál fogva legbujább talaj is elveszti termékenységét, ha a gazdálkodási rendszer hosszú időközön át tőle oly kölcsönöket vesz föl, amelyeket vissza nem fizet. A talaj termékenysége szerintem fontosabb, mint a területi nagyság. Fraas szerint a mezőgazdaság Thüen-féle gyűrűi nemcsak a városokban, hanem minden telken ismétlődnek. Minden gazdaságban a pleochoma, isochoma és leiochoma gyűrűk föltalálhatók. Az emberlakta, gazdaságilag művelt területek közelében vannak gyarapodó, a gondosan trágyázott területeken a lépést tartó, s a többi területeken a csökkenő gyűrűk.

A feltört termőerőben tulgazdag talajban a bujanövésű gabona rendszerint dudvával fordul föl és megdől. Itt helyén való a talajgyengítő tengeri, cukorrépa s repce vetése. De igen fontos körülmény, hogy a kalászos megdölése nem mindég jelenti a talaj kövér bujaságát, hanem igen gyakran sovány kiéltségét, speciel a talajnak kevés foszforsavtartalmát, de leginkább a rossz talajművelést.

A foszforsavas trágya ugyanis a növény szövetét alkotó sclereichim rostok és pareichim sejtek falait táplálja s teszi vastaggá, tehát ellentállóbbá a kalászoszt lefektető erős viharral szemben, míg a nitrogéntrágyák lazítják a sejteket s

növelik a növény vízfelfogó képességét. Most tehát, ha a búzában s. hizó állatokban évről-évre elszállított foszfor kellő mennyisége hiányzik a talajból, de nitrogén elegendő mennyiségben van benne, a rostok és sejtek nem erősödnek, hanem meglazulnak, sok vizet szivnak fel s így egy kisebb szélroham is elegendő arra, hogy az ilyen foszforsavban szegény talaj búzáját ledöngölje. De ettől eltekintve, sovány és kövér talajban egyaránt megdől a gabona, ha a növény korábban hosszasan esős, szeles idők járnak, s a talaj nincsen elég gondosan megmunkálva. Ne áltassák tehát magukat földjeik kövérségével a dült kalászos talaj gazdái, mert az Alföldet a gabonameddőlés veszélye rendszerint nem a talaj östermő erejének buja pazarsága miatt fenyegeti, hanem többnyire épen soványsága, speciel foszforsavban való szegénysége, de legtöbbször a talaj felületi megmunkálása miatt. Ennek igen egyszerű magyarázata van, mit kísérletezéssel is beigazoltam. A sekélyen szántott, eléggé meg nem porhanyított, görgyeges talajban a szem, ha csirát s gyökereket hajt, gyökérzete a vékony rétegű, rosszul mivelt földben nem fejlődhet ki kellőképpen, lefelé és oldalt nem nyulhat nagyobb tömegű földbe, szárát s fejet hajt, melynek a gyökérzet kellő támpontot biztosítani nem képes, minek következtében egy szeles eső elegendő, hogy az átázott talajfelületen a szár a földre hajoljon. Ellenben a mélyen szántott, jól megmunkált porhanyó talajban a növényzet erős gyökérszalakat hajt oldalt és lefelé, nagyobb tömegű földbe kapaszkodhatik és a szárnak biztos támpontot nyújt. Az Alföldön tehát a kalászos megdőlésének inkább oka a felületi talajművelés, mint a talaj termőerejének gazdasága.

(Folyt. köv.)

Demecs Elemér városi főkertész jelentése külföldi tanulmányutjáról.

(Folytatása és vége.)

Berlin és környékén tett tanulmány befejezve Leipzigbe utaztam, ahol a nemzetközi építészeti kiállítást néztem meg. Számtalan érdekes látnivaló volt itt is, főleg a kert alakításokat tanulmányoztam. A kiállítás területén végzett kert alakításokat főleg műépítészek végezték. Azt az impozáns látványt, amit a breslauer kiállítás kertművészete nyújtott, azt távolról sem tudták utólag látni. — Németországban sok esetben nagy vita tárgyát képezte az építő-művészek illetéktelen beavatkozása a kertművészetben. A sok vitatkozás és a hangos gyűlés mind hiába valónak mutatkozott, mert a breslauer kertalakítások, amik híres kertészek tervezeteiből kerültek ki, messze fölülmúlták a leipzigieki kiállítás kertalakításait. A

leipzigieki kertalakításokban kevés eredetiség volt. Nem vonzotta az embert, nem volt melegség csoportozataikban, merev, rosszul színezett csoportok, nem keltettek a szemlélőre kellemes hatást. Inkább sablonos hatás nélküli — összedarabolt csoportok voltak. Csoportjaik minden feltűnés nélkül szinte bujkálva húzódtak meg a szép épületek és építmények mellett. A különféle növényzet csoportosítása soha sem adott egy harmonikus képet, szinte egymástól elkinálkoztak. — Leipzigt elhagyva Alfeldbe mentem, ahol Binnevics telepét tekintettem meg, — amiről jelentésemben már előzőleg megemlékeztem.

Alfeldből — Stuttgartba jutottam Pfitzer Vilmos kertészeti telepeinek tanulmányozására. Fáradságomat a sok újdonság, amit itt láttam, busásan honorálta. Pfitzer egyike azoknak a német kertészeknek, aki nagy szakértelemmel vezeti hatalmas kiterjedésű kertészetét. — Itt minden időben találhat a szakember újabb s újabb növényeket. Számtalan sok újdonságot hozott forgalomba az utóbbi években, de különösen a Gladiolus és Phloxok pompás színű újdonságaival lepte meg a világot. Sok szép növényt szorgalmasan jegyeztem fel, hogy azt kertészetünk javára megszerezhessem s azt azután nagy előnnyel felhasználhassam. Növényházai amerikai rendszerben vannak felépítve.

Stuttgartból — Feuerbachba utaztam, ahol Karl Faiss kertészetét tekintettem meg. Faiss az utóbbi években nagy sikert ért el az Angol Pelargonium újdonságaival. Egyike azoknak a felkapott virágzó növényeknek, amelyek a lakásokban is eredményesen tovább tenyészthetők.

Feurbachból — Münchenbe jutottam, ahol az Erdő-temetőt tekintettem meg. Ugyanis ez a temető a város mellett elterülő fenyves erdőben van elhelyezve. Fenséges nyugalom honol itt, — az ember szinte önkénytelenül ejti ki a szavakat: „ez valóban temető“, ahol a fáradtak valóban csendes nyugalomban pihennek. Nem csodálom, ha minden kis városka látva ezeket törekszik az ő halottjainak nyugvóhelyét hasonlóvá tenni. — Azt a megnyugvást, amit abban a temetőben érez az ember, azt kifejezni semmi ékesszólással sem lehet. Kegyeletünket nem róhatjuk le szebben, mintha a hozzánk tartozó nyugvó helyét igazán azzá varázsoljuk. Ezen hatást érték el a müncheni erdőtemető tervezői, akik mint az elhunytak iránt tartozó kegyelet helyét impozánsan juttatták érvényre. Legyen az gazdag avagy szegény egyaránt, annak diszes avagy egyszerű sirhalma annyi szeretetet, melegséget talál az üde természet bűbajos ölében, hogy önkénytelenül elfeledjük a szomorú elmúlást, elfeledjük, hogy a holtak birodalmában járunk, szívünkben meleg érzéssel járjuk a jól ápolt sétat utakat gyönyörrel szemléljük a szép

üde növényzetet s nagy lelki megnyugvással gondolunk a tőlünk elköltözöttekre. Egy-egy szeretett embertársunk eltávozása néha vigasztalhatatlanná tesz bennünket. Fájdalmainkat nem enyhíti a sok részvét, bátorítás. Másképen hat lelkünkre az üde természet, minden nagyszerűségével feledteti velünk a földi mulandóságot.

Százezrek fájdalmát enyhíti a gondosan berendezett temető, a vigasztalhatatlanok vigasztalást, az eltávozottak pedig édes nyugalmat találnak ott.

A sírhelyek részben egyenkint vannak elhelyezve. Nagy gond van fektetve a siremlékekre is, különösen tömegsíroknál ügyelnek, hogy az egyik ép oly magas legyen, mint a másik s lehetőleg hasonló stílusú legyen. — Igen jól érvényesülnek a esaládi sírok, különösen, ha egy művészies kivitelű emlékoszlop, vagy szobor is van ott elhelyezve. Ezek rendszerint főbb utaktól távolabb vannak helyezve csendes berkekben.

Látva ezen szép temetőt nem csodálom, ha a kerttechnika annyira behatóan foglalkozik a modern temetőkertek létesítésével. Mint már említettem, a bresloui kiállítás kertművészeti osztályán sok temetőkert tervezetet állítottak ki, sőt még egy kisebb temetőkertet természetben be is mutattak.

Münchent elhagyva tanulmányutam végső pontjára Wienbe érkeztem, ahol egy nagyszabású kertészeti részvénytársaságot L. Weinbrenner kertészét néztem meg.

Ez a nagyszabású telep magában foglalja a kertészet minden ágát, azonban az idő rövidsége miatt csak a cserepes növények tenyésztését tanulmányoztam át.

Sok érdekes növényeket tenyésztene, melyek wieni virágüzletekben találnak szép számu fogyasztásra. Megnéztem itt több teret és nyilvános parkot s ezzel tanulmányutam végére értem.

Röviden összefoglalva a látottakat, tanulmányutam eredménye rendkívül gazdag tapasztalatokban s tudásom bőségesen fejlesztettem. — Reményem, mindezeket nagy erkölcsi és anyagi haszonnal tudom városunk s annak kertészete javára értékesíteni.

A sok újdonságot, a sok újabb irányt, amit láttam, magamévá tettem, hogy haladásra s kertészetünk fejlesztésére felhasználhassam. Szükségünk is erre, miután mondhatni csaknem minden terünk még a régi módon, — izléstelenül van berendezve. Lépést kell tartanunk a kulturállamok intézményeivel s merem mondani, hogy ilyen tanulmányut után nem maradunk sokban hátra nyugati szomszédjainktól.

Tanulmányutamról részletes jelentésem tisz-

telettel megtéve, hálátelt szívvel köszönöm a tekintetes Tanács kegyes támogatását.

Debreczen, 1914 január hó 31.

Demecs Elemér,
városi főkertész.

Séta az Uránia-színházban.

Az Egyház-téren, a Csokonai-szoborral szemben, a Péterfia-utca torkolatánál, egy csinos, három emeletes palota vonja magára a figyelmet. E modern külsejű palotán egy új felírás díszelg, ez: „Uránia“. Tompitott üvegű hatalmas hejráatok hívogatják a kíváncsit, akik közzé magunkat is sorozzuk. Milyen lehet egy újabb mozi, amely ma azok után épül és rendeződik be, amelyek már eddig igyekeztek kütsőségekben egymást felülmulni. Lássuk hát, tud-e valamit az új mozi.

A kárpitos munkával készült gyönyörű plüsfüggönyök szétcsapódnak és bejutunk a tágas előcsarnokba, amelynek rakott kövezett-burkolatán még ott van egy-két szerszám. Nagy, kényelmes ajtókon bajutunk a hatalmas nézőtérre. Meglepődünk. Ez nem mozi. Ez egy modern, igen előkelő, intim és mégis méreteivel, befogadóképességével is imponáló színház. A félig sötét helyiségben már nem dolgoznak, miután készen van szinte várjuk, hogy a gyér világítás is eltűnjön s valamelyik bájos operette, egy nemes opera, vagy e helyen igazán legjobban érvényesülő drámai előadás diszletei és személyzete tűnjenek fel a felgyuló proscenium-lámpák fényében. De a proscenium-lámpák sötétben maradnak, a nézőtéri lámpák égve maradnak és így végig sétálva a nézőtérre, amelyen szinte csábitanak leülésre a kényelmes, izléses zsölyék, karszékek, amelyek még legelől is a harmadik helyen, előkelők, szépek. Ott állunk a színpad előtt. És ismét eszünkbe kell juttatni, hogy moziban vagyunk, mert a színpad meglep. Építési rendszere, alakja, nagysága, minden részlete alkalmassá teszi bármely színházi előadásra.

Fölmegyünk a színpadra. A nézőtér minden pontjára akadály nélkül ellátunk, így tehát minden néző egyaránt jól fog látni.

Tovább megyünk, új és új helyiségekbe, távol nézzük már talán a negyedik, vagy ötödik helyiséget, amikor kis udvarra jutva, szabályszerű ütemes zaj csapja meg a fülünket. Lekalauzolnak bennünket egy tágas, nagy, száraz betonfalu souterraine helyiségbe. Egy kicsiny, de nagy teljesítésű gép hajtja a szinte ijesztő nagyságú dinamógépet, míg a hatalmas márványkapcsolótábla regulátorának rézgombjain hatalmas villamos szikrákat pattant ki a próba-dróttal a szerelő, aki most teszi teljesítő képessé a villamos áramot

szolgáltató szörnyeteget. A márványtábla mellett egy halálfejes ajtó, kalauzunk elmondja, hogy emögött még egy szerkezet van, a mely a városi villamos vezetéket kapcsolja be, ha makacskodnék a mozi saját gép-kolosszusa.

Elkábulva a nagy méretek és az izlés kiváltotta csodálat hatása alatt jövünk fel a dinamogép terméből, hogy újabb souterraine helyiségekbe jussunk le. A nézőtér alatt vagyunk. Itt az izlés válogatott eszközökkel megteremtett külső diszek, cicoma nélkül. Ez a buffet.

Fönn mégegyszer körültekintünk, megcsodáljuk mégegyszer a szép előcsarnokot, a kényelmes, könnyen hozzáférhető ruhatár-helyiségeit, a gyönyörű nézőteret, amely 850 nézőre készült. Fölmegyünk és megcsodáljuk az elegáns és kényelmes páholyokat, amelyek közt közepesen kecsesen, szinte észrevétlenül emelkedik ki a vetítő-kamara szután a csodálat hatása alatt szeretnék felkiáltani: *Heuréka!*

Ime egy mozihelyiség Debreczenben, amely egyesíti magában mindazt, ami eddig izlésben, erőben, szépségben, alkalmasságban mozi- és színház-építő zsenik kitaláltak és alkalmaztak. Az építés szilárdságát, az épület biztonságot nyújtó méreteit, évszázadokra szóló imponáló erejét elfedik a berendezés csinosága, a mindenütt kinálkozó kényelem, a tolakodás kizárása nélküli pompa. És megszületik a megállapítás, a legszebb, legkényelmesebb, a legmodernebb mozi.

És mindezen szép, jó, biztató tulajdonság mellett biztatóvá teszi e mozi jövőjét még az is, hogy a mozgó-színház igazgatója a közismert Suchán Rezső.

Mirek.

— **Uj gyógyszer-tár.** A belügyminiszter ur által engedélyezett uj gyógyszer-tárak közül a napokban ismét megnyílt a második. Tulajdonosa Szendrei Béla. A gyógyszer-tár Bocskay nevét viseli. A gyógyszer-tárat dr. Tüdös Kálmán tisztifőorvos, Vargha Emil dr. tb. főorvos és Budaházy Jenő rendőrfogalmazóból álló bizottság átadta a forgalomnak.

— **Eskütétel.** A főmérnök fegyelmi ügyében kiküldött szakértők, a közigazgatási bizottság részéről: Kovács Kálmán nyug. műszaki tanácsos, a tanács részéről: Szivós Gyula, a főmérnök részéről: Zieliszky Szilárd műegyetemi tanár, folyó hó 18-ikán tisztelegtek Kovács József polgármesternél és letették a hivatalos esküt.

— **Olvasóinkhoz!** Lapunk mult számában „Az aszály elleni talajművelés feltételei az Al-

földön“ című folytatólagosan közölt cikk második hasáb második bekezdésében egy értelemzavaró sajtóhiba csuszott be, ugyanis *ingadozója* helyett **ingadozása** olvasandó.

Felhívás.

Az Arany-Bika Részvénytársaság igazgatósága az alakuló közgyűlésen nyert felhatalmazása alapján elhatározta a társaság alaptökejéből még befizetetlen utolsó 25%-os részlet bekívánását is. Ennélfogva felhivatnak a társaság részvényesei, hogy az általuk jegyzett részvények után még befizetetlen 25%-os részletet, vagyis részvényenként 100, azaz Egyszáz koronát legkésőbbben folyó évi március hó 1-ig az Általános Forgalmi Bank Részvénytársaság, vagy a Debreczeni Első Takarékpénztár, vagy a Debreczeni Ipar- és Kereskedelmi Bank, vagy a Magyar Általános Hitelbank debreczeni fiókja pénztáránál az Arany-Bika Részvénytársaság számlája javára, a következők terhe alatt befizetni sziveskedjenek.

Egyben felhivatnak a társaság mindazon részvényesei, kik a már korábban esedékessé vált részvénybefizetésekkel hátralékban vannak, hogy az általuk jegyzett részvények után hátralékos befizetéseket, valamint ezeknek az esedékesség napjától a befizetés napjáig számítandó 6%-os késedelmi kamatait a fent megjelölt fizetési helyeken és módon, ugyancsak folyó évi március hó 1-ig annyival inkább és okvetlenül befizetni sziveskedjenek, mivel ennek elmulasztása esetén az eljárás ellenük a társaság alapszabályai és a kereskedelmi törvény vonatkozó rendelkezései értelmében haladéktalanul folyamatba fog tétetni.

Az Arany-Bika Részvénytársaság Igazgatósága.

— **Mirdetések felvétele.** Értesítjük olvasóinkat és a hirdető közönséget, hogy lapunk kiadóhivatala (városi nyomda vállalat) a legolcsóbban vesz fel hirdetéseket. Ma, midőn a hirdetések közlési díja folyton emelkedőben van, lapunk kiadó hivatala a régi mérsékelt áron, olcsó egység árakat számít. „A város“-t városunk legelőkelőbb közönsége olvassa és így a benne közölt hirdetések elérik az óhajtott célt.

Debreczen szab. kír. város fiúiparos-tanonciskolájában elhelyezett építőipari szakcsoportok (téli tanfolyam)

VIZSGÁLATI SORRENDJE

az 1913—14-ik iskolai évben.

Melléklet: az 1914 febr. 16-iki fbgy. 12. számú jkvéhez.

A vizsgálat ideje		Osztály	Csoport	A vizsga helye	Témazám	A vezető tanerő neve	A csoport jellege	Jegyzet	
Hó	Nap								A nap megnevezése
M á r c i u s	15.	Vasárnap	d. e.	8—9	I.	H	Bordé István	Kőműves	Rajz
		"	"	9—10	III.	K	Emmer István	"	"
		"	"	10—11	II.	G	Kovács Lajos	"	"
	16.	Hétfő	d. e.	9—10	III.	I	Petrovics Emil	*Kőműves	Rajz
		"	d. u.	3—4	II.	G	Albert András	"	Közismereti
		"	"	4—5	III.	Z	Emmer István	"	Rajz
	17.	Kedd	d. e.	8—9	I.	I	Vass András	Kőműves	Közismereti
		"	"	9—10	II.	H	Kovács Lajos	"	"
		"	"	10—11	II.	B+I	Dümmerth Dezső	"	Rajz
		"	"	11—12	III.	M	Petrovics Emil	Szobafestő	"
	18.	Szerda	d. e.	9—10	I.	H	Bordé István	Kőműves	Közismereti
		"	"	10—11	III.	E	Kovács Lajos	Kőműves, ács, szobafestő	"
"		"	11—12	III+I.	L+N	Petrovics Emil	Ács	Rajz	
"		d. u.	3—4	I.	K+L	Dümmerth Dezső	Szobafestő, Kőműves	"	

NB. A téli tanfolyam vallásvizsgái a folyó évi március 16—22-ig eső napokon, azon a helyen és abban az időben tarthatók, amely napon és időpontban a vizsgázó osztályok növendékeinek évközi vallásórái tartottak.

Mindenik rajzcsoport — a földszint 2. sz. teremben, szokás szerint, rajzkiallítást rendez, melynek megtekintésére, a haladás elbírálására, a felügyelő-bizottság nevében, tisztelettel kérek fel minden érdeklődőt.

Ugyanekkor figyelemre méltatni kérem azt a körülményt, hogy kiváló iparostanulóinknak buzditását eszközlő jutalmat — bármily szerény legyen is az — csak az esetben lesz képes adni az iskola, ha az ipari előhaladást áldozattal is támogatni kész társadalom mint eddig, úgy ez alkalommal is segítségül jön.

Minden, jutalmazásra szánt összeg folyó év március 15-ig Csurka István ipariskolai igazgatóhoz (Burgundia-u. 1.) juttatandó, ki azt nyilvánosan nyugtázza.

Debreczen, 1914 február 16.

Hazafias tisztelettel:

ACZÉL GÉZA,

az iparos-tanonciskola felügyelő-bizottságának elnöke.

4009—1914.

Árverési hirdetmény a nagyerdei nyári lakok bérbeadására.

A város tulajdonát képező nagyerdei nyári lakok és pedig: az I. sz. villában az emeleti 2. sz. lakás, a II. sz. villában a 3, 4, 5, 6. sz. lakás, a III. sz. villában a 7, 8, 10. sz. lakás, a IV. sz. villában a 12. és 13. sz. lakás, az V. sz. (fürdő épület) villában a 14, 15. és 16. sz. lakás, végre az ugynevezett kerekház, **folyó évi március hó 20-án délelőtt 10 órakor**, a városház kistanácstermében tartandó nyilvános árverésen, az 1914 május 1-től 1914 november hó 1-ig terjedő időre bérbe adatnak.

Kikiáltási ár mindenik nyári lakra az 1913. évi bérösszeg.

Az árverésen résztvenni kívánók a kikiáltási összeg 10⁰/₀-át az árverés vezetésével megbizottak kezéhez lefizetni tartoznak, mely bánatpénz a bérösszeg 2-ik részletébe számoltatik el.

A házirend és árverési feltételek a hivatalos órák alatt a számvevőségél megtekinthetők.

Debreczen, 1915 február hó 23.

A városi tanács.

4180—1914.

Árverési hirdetmény földhaszonbérbeadásra.

Debreczen szab. kir. város tulajdonát képező alább megnevezett ingatlan földbirtokok haszonbérbeadása végett a nyilvános szóbeli árverés rendeltetvén el, ezen árverésre határnapul 1914. év március hó 7-ik napjának délelőtti 10 órája a városház nagytanácstermében tüzetett ki, amely helyre és időre az árverelni szándékozók azzal hivatnak meg, hogy az árverési feltételek előzetesen a hivatalos órák alatt a városi számvevőségél megtekinthetők.

Az 1914. év április hó 1-től 1920 szeptember hó 30-ig terjedő időre haszonbérbe adatik:

I.

1. A macsi folyó kaszálóból 1. számú tagföld 14 hold 78 □-öl, kikiáltási ár 1400 korona.

2. A macsi folyó kaszálóból 2. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

3. A macsi folyó kaszálóból 3. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

4. A macsi folyó kaszálóból 4. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

5. A macsi folyó kaszálóból 5. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

6. A macsi folyó kaszálóból 6. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

7. A macsi folyó kaszálóból 7. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

8. A macsi folyó kaszálóból 9. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

9. A macsi folyó kaszálóból 10. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

10. A macsi folyó kaszálóból 11. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

11. A macsi folyó kaszálóból 12. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

12. A macsi folyó kaszálóból 13. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

13. A macsi folyó kaszálóból 14. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

14. A macsi folyó kaszálóból 15. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

15. A macsi folyó kaszálóból 16. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

16. A macsi folyó kaszálóból 17. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

17. A macsi folyó kaszálóból 18. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

18. A macsi folyó kaszálóból 19. számú tagföld 10 hold, kikiáltási ár 1000 korona.

II.

19. Csödörös Epreskertből 18 hold, 662 □-öl, kikiáltási ár 1850 korona.

Debreczen, 1914 február hó 23.

A városi tanács.

**Debreczen sz. kir. város
könyvnyomda-vállalata**
Debreczen, városház épület.

~~~~~

**Készít mindenféle nyomdai munkákat
a legegyszerűbbtől a legdíszesebb
kivitelig, jutányos árak mellett.**

